

Karl Bridges (Ed.). (2014). Customer-based collection development: An overview. Facet Publishing. ISBN: 978-185-604-931-3

Karl Bridges (Ed.). (2014). Kullanıcı merkezli koleksiyon geliştirme: Genel bir bakış. Facet Publishing. ISBN: 978-185-604-931-3

Aykut Kaya*

Kitap Tanıtımı / Book Review

Collection development is a term that refers to a broad process such as the selection of a library resource, the establishment of selection policy, the systematic evaluation of potential user needs and the current collection, budget analysis and resource sharing. This study includes a review of the book "Customer-Based Collection Development: An Overview" by Karl Bridges, which describes the Patron-Driven Acquisition (PDA) applications for e-books in different academic libraries in America.

Koleksiyon geliştirme; bir kütüphane kaynağının seçimi, seçim politikasının belirlenmesi, potansiyel kullanıcı ihtiyaçlarının ve mevcut koleksiyonun sistematik olarak değerlendirilmesi, bütçe analizi ve kaynak paylaşımı gibi geniş bir süreci ifade eden bir terimdir. Bu çalışmada Karl Bridges tarafından hazırlanmış olan, e-kitaplar için Amerika'daki farklı akademik kütüphanelerdeki Kullanıcı Odaklı Sağlama/koleksiyon geliştirme (Patron-Driven Acquisition - PDA) uygulamalarını ele alan "Customer-Based Collection Development: An Overview" başlıklı kitap incelenmiştir.

Koleksiyon/derme geliştirme, kütüphanecilikte oldukça önemli iş süreçlerinden biri olup kütüphanelerdeki materyal seçiminden kaynak paylaşımına kadar olan geniş bir süreci ifade etmektedir. Ancak koleksiyon geliştirme, ülkemizdeki kütüphanecilik/bilgi bilimi literatüründe az sayıda akademik çalışmaya konu olmuştur. Dolayısıyla bu çalışma yurt dışında bulunan kütüphanelerdeki koleksiyon geliştirme uygulamalarını açıklamayı amaçlamaktadır. Karl Bridges'in editörlüğünde hazırlanan "Customer-Based Collection Development: An Overview" adlı kitap, on bir bölümden oluşmakta ve Amerika'daki farklı akademik

* Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı. E- posta: aykutkaya@uludag.edu.tr
Bursa Uludağ University Directorate of Library and Documentation. E-mail: aykutkaya@uludag.edu.tr

kütüphanelerin e-kitaplar için Patron-Driven Acquisition (PDA - Kullanıcı Odaklı Sağlama)¹ programlarını nasıl başlatıp yönettiğine ve bu kütüphanelerdeki PDA çalışmalarına örnek olay incelemeleri ile genel bir bakış sağlamaktadır. Dolayısıyla kitap teoriden ziyade, uygulamaya yönelik olarak hazırlanmıştır. Kitap; kütüphaneci, kütüphane, arşiv, konsorsiyum gibi farklı alanlardaki kullanıcı odaklı sağlama ve koleksiyon geliştirme programlarını açıklamaktadır. Kitaptaki bazı çalışmaların oldukça ayrıntılı olmasının yanı sıra çoğu çalışmada istatistikî bilgilerin görselleştirilmesi amacıyla grafik ve tablolardan da yararlanılmıştır.

Kitabın “E-Books and Patron-Driven Acquisitions in Academic Libraries” başlıklı ilk bölümünde Cristina Caminita, e-kitaplarda PDA kavramına değinirken aynı zamanda akademik kütüphanelerdeki zaman içinde değişen e-kitap satın alma ve koleksiyon geliştirme şartları ile bu kütüphanelerin değişen şartlar karşısındaki e-kitap PDA modelini benimsemesindeki avantajlarını ve yine bu modelin getirdiği bütçe, erişim, lisans gibi sorunları da tartışmaktadır.

Kitabın ikinci bölümünde Sarah Hartman-Caverly, Amy McColl, Norm Medeiros ve Mike Persick, “A Hard DDA’s Night: Managing a Consortial Demand Driven Acquisitions Program for E-books” başlıklı çalışmada, Tri-College Kütüphane Konsorsiyumu olarak da adlandırılan Amerika’daki üç üniversite (Bryn Mawr College, Haverford College ve Swarthmore College) kütüphanesi tarafından oluşturulan ve bu üç üniversite kütüphanesi arasındaki kaynak paylaşımına dayanan ortaklıktan bahsetmektedir. Bölümde Tri-College Kütüphane Konsorsiyumu’nun başlattığı e-kitap DDA’ya yönelik bir yıllık ortak koleksiyon geliştirme projesi açıklanmaktadır. Bölümün sonucu, konsorsiyum ortaklığındaki e-kitap DDA uygulamalarının basılı kitap koleksiyonlarını tamamlamaya yardım edebileceğini göstermektedir. İkinci bölümdeki bu çalışma, DDA’nın konsorsiyumlar tarafından uygulanmasını göstermesi açısından kitaptaki diğer bölümlerden ayrılmaktadır.

Üçüncü bölümde “Selectors’ Perceptions of e-Book Patron-Driven Acquisitions” başlıklı çalışmada Judith M. Nixon, Suzanne M. Ward ve Robert S. Freeman, Amerika’daki sekiz üniversite kütüphanesinde (Indiana, Minnesota, Iowa, Northwestern, Pennsylvania State, Wisconsin-Madison, Purdue ve Illinois at Urbana-Champaign) çalışan koleksiyon geliştirme kütüphanecilerine bir anket uygulamıştır. Anket, bahsi geçen üniversitelerdeki kütüphanecilerin e-kitap PDA hakkındaki tutumlarını hangi faktörlerin etkilediğini (kişisel e-kitap okuma, koleksiyon geliştirme deneyimi, e-kitap PDA programının planlanmasına katılım ve koleksiyon geliştirme sorumluluğunun konu alanı gibi) ve bu kütüphanecilerin e-kitap PDA kullanımını tercih edip etmediğini araştırmaktadır. Çalışmanın sonucu, ankete katılan üniversite kütüphanelerindeki kütüphanecilerin büyük çoğunluğunun e-kitap PDA kullanımını desteklediğini göstermektedir.

¹ Patron-Driven Acquisition (PDA - Kullanıcı Odaklı Sağlama) veya Demand Driven Acquisition (DDA - Talep Odaklı Sağlama) olarak da adlandırılan model, kütüphanelerdeki kullanıcı etkinliklerinin sonucunda kitapların satın alınıp yine kullanıcıların talepleri doğrultusunda koleksiyonlar oluşturmaya yönelik bir kütüphane sağlama modelidir. PDA, bir kütüphanenin ihtiyaç duyduğu anda kütüphane kullanıcılarının personel aracılığı veya gözetimi olmadan koleksiyon için belirli kitapları seçmesine ve satın almasına olanak tanımaktadır. PDA programlarının çoğunda kullanıcılar tarafından seçilen kitaplar dijital formatta (e-kitap) satın alınmaktadır. Bu modelin en büyük avantajı kütüphane tarafından satın alınan kitapların kullanıcılar arasında erişime açılmasıdır. PDA modelinin bir başka avantajı da satın alınan ürünlerin kullanımını garanti ederek kütüphanede kullanılmayacak materyalin satın alınmasını önlemesidir (Esposito, Walker ve Ehling, 2013; Yılmaz ve Ünal, 2020, s. 435).

Dördüncü bölümde Jamie L. Conklin ve Erik Sean Estep “Flying in Late: A Pilot PDA on a Microscopic Budget” başlıklı çalışmada, Güney Illinois Üniversitesi Lovejoy Kütüphanesinde uygulanan düşük bütçeli e-kitap PDA projesini açıklamakta ve kütüphanelerde PDA uygulamaları için ayrılacak uygun bütçe hakkında ipuçları vermektedir. Proje, düşük bütçe ile de olsa PDA’nın kütüphanelerde koleksiyon geliştirme için uygulanabileceğini kanıtlamaktadır.

Kitabın “A Case Study for PDA on a Shoe-String Budget: An Evolving Vision for Collection Development through Three Pilot Projects” başlıklı beşinci bölümünde Naomi Ikeda Chow ve Ryan James, Mānoa’daki Hawaii Üniversitesi Kütüphanesinde PDA’ya yönelik küçük bütçeli üç farklı yöntemin uygulanmasını açıklamaktadır. Bu yöntemlerden ilki, “MyiLibrary” adı verilen e-kitap PDA için, e-kitap başlık kayıtlarının kütüphane kataloğuna yüklenmesi projesidir. Projedeki amaç, kütüphane koleksiyonundan kayıt alt kümesi parametreleri elde etmek, küçük boyutlu, yönetilmesi kolay, kullanım potansiyeli yüksek, çeşitli disiplinleri kapsayan bir başlık havuzu oluşturmaktır. İkinci yöntem, kütüphanenin ILL (Interlibrary Loan-Kütüphaneler Arası Ödünç Verme) taleplerine dayalı PDA’ya yöneliktir. Yöntemdeki amaç, kütüphane koleksiyonu için potansiyel kullanıcıların taleplerine hızlı bir geri dönüş sağlamak ve kullanımı garanti edilen kitapları satın almaktır. Üçüncü ve son yöntem ise bölüm yazarlarının ifadesiyle “yeni veya olağandışı” olarak kabul edilmektedir. Yöntem, geleneksel ILL ile erişilemeyen kaynaklar için bir gayri resmi satın alma uygulamasına dayanmaktadır. Buna göre, kütüphanenin ILL birimi bir kredi kartına benzeyen bir üniversite kartına sahiptir ve ihtiyaç duyulan kaynaklar hızlı bir biçimde bu kart vasıtasıyla satın alınmaktadır. Kütüphane, bahsi geçen üç yöntemi de başarıyla uygulamıştır. Bu çalışma sonuç olarak, PDA uygulamalarının küçük bir bütçe ve ölçekte de yapılabileceğini ve bu tür uygulamalar için büyük büyük bütçelere gerek olmadığını göstermektedir.

“Technical Services Aspects of Demand-Driven Ebook Acquisitions” başlıklı altıncı bölümde Kay Downey, Kent State Üniversitesi Kütüphanesinde hem bir proje dâhilinde hem de konsorsiyumun birleşiminden oluşan bir DDA e-kitap satın alma modelindeki teknik hizmetler iş akışını açıklamaktadır. Downey’e göre kütüphaneler için DDA, kurumlarda mevcut sağlama iş akışıyla bütünleşebilme, gelecekteki harcamalar için bütçe öngörüsü sağlama, kullanıcılar için e-kitap hizmetlerini geliştirme gibi çeşitli avantajlar taşımaktadır.

Kitabın yedinci bölümünde Jared L. Howland, Rebecca Schroeder ve Tom Wright “Brigham Young University’s Patron-Driven Acquisitions: Does It Stand the Test of Time?” başlıklı çalışmada, Amerika’daki Brigham Young Üniversitesi Kütüphanesinde kullanılan beş PDA stratejisinden (fakültelerden gelen hızlandırılmış talepler, ILL talepleri, çevrimiçi kitap talepleri, çoklu kopya talepleri ve e-kitap talepleri) bahsetmektedir. Çalışmada, bu PDA stratejilerini kullanmanın geleneksel sağlama ve koleksiyon geliştirme yöntemlerinden daha uygun maliyetli olduğu ve yine bahsi geçen PDA stratejilerinden faydalanmanın geleneksel sağlama yöntemleri ile kütüphane koleksiyonuna dâhil edilen kaynaklara göre koleksiyonda daha fazla kullanım sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sekizinci bölümde Maura Valentino “Patron Driven Digital Collection Development in Archives” çalışmasında, kütüphanelerde PDA kullanımının aksine arşivlerdeki kullanıcı odaklı dijital koleksiyon geliştirme konusunu ele almaktadır. Valentino, kullanıcı odaklı ilkeleri, Oregon State Üniversitesi Özel Koleksiyonlar ve Arşivler Araştırma Merkezi’ndeki bir fotoğraf

koleksiyonunun dijitalleştirilmesi bağlamında örnek olay çalışması olarak inceleyerek yine bu ilkeler kapsamında kullanıcıların dijital koleksiyonların içeriğini seçmeye ve geliştirmeye yardımcı olabileceğini, bunun da hem maliyet hem de diğer kaynaklar açısından tasarruf imkânı sağladığını belirtmektedir.

Kitabın dokuzuncu bölümündeki “PDA in a Multi-Library Setting: Challenges, Implementation, and Outcomes” başlıklı çalışmada Jeanne Harrell, Carmelita Pickett, Simona Tabacaru, Jeannette Ho, Ana Ugaz ve Nancy Burford, Texas A&M Üniversitesi kütüphanelerinde yapılan e-kitap PDA programını ve programın uygulanması için gerekli onay planlarının hazırlanması süreçlerini anlatmaktadır. Başarılı bir PDA programının uygulamasında dikkatli bir planlama ve önceden hazırlanmış bir iş akışı kritik öneme sahip olduğundan çalışmada program kapsamında satın alınan e-kitapların iş akış süreçleri (kitapların kütüphane sistemine yüklenmesi, kataloglanması gibi) ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

John Buschman kitabın onuncu bölümünde yer alan “Seven Reasons to be Skeptical about Patron Driven Acquisitions: A Summary” başlıklı çalışmada diğer bölümlerden farklı olarak PDA’nın olumsuz yönlerine odaklanmakta ve kütüphaneler için PDA’nın benimsenmesi ve uygulanması konusunda neden şüpheli olunması gerektiğine dair yedi konuya değinmektedir. Buschman’ın değindiği konulardan ilki, PDA’nın yeni bir kavram olmadığı hususundadır. Buschman’a göre kütüphaneciler zaten en başından beri işleri gereği PDA yapmaktadır. Çünkü kütüphaneler kullanıcılarının tercihleri tarafından şekillendirilmektedir. İkinci konu, birçok kullanıcının PDA ile sağlanan e-kitap kullanımını tercih etmediğidir. Üçüncü konu, e-kitapların yüksek maliyet taşıması dolayısıyla PDA ile seçilen kitapların (özellikle akademik) çok uygun maliyetli olmamasıdır. Dördüncü konu, PDA ile sağlanan e-kitapların kullanıcılar arasındaki kullanım sayısının düşük olması sebebiyle PDA’nın etkinliğinin düşük olmasıdır. Beşinci konu, PDA’nın kütüphaneciler ve kullanıcılardan ziyade yayıncılarla ilgili olmasıdır. Bunun devamında Buschman’a göre altıncı konu PDA’nın, yayıncılar ve satıcılar tarafından bir pazarlama aracı olarak üretilen bir kavram olmasıdır. Yedinci konu, PDA ile oluşturulan koleksiyonların kütüphanelerin geniş koleksiyon geliştirme amaçlarını karşılayamayacağıdır. Sonuç olarak Buschman, kütüphanelerde uygulanan PDA’nın bir kurtarıcı olarak değil de aracı olarak kabul edildiği takdirde doğru bir role kavuşacağını belirtmektedir.

Kitabın on birinci ve son bölümünde ise Dracine Hodges, “Patron-Driven vs. Librarian-Selected: Three Years of Comparative E-book Usage” başlıklı çalışmada Ohio State Üniversitesi Kütüphanesinde gerçekleştirilen e-kitap PDA projesini özetlemekte ve proje kapsamında satın alınan kitaplar ile Ohio State Üniversitesi kütüphanecileri tarafından seçilip proje ile aynı dönemde satın alınan e-kitapların üç yıllık (2009-2012) kullanım analizini karşılaştırmalı olarak yapmaktadır. Sonuç olarak Hodges, kütüphaneler için koleksiyon geliştirme yöntemi olarak hem PDA’nın hem de kütüphanecilerin seçimine dayanan melez bir modelin bir arada kullanılmasını önermektedir. Bunun yanında Hogdes çalışmasında PDA e-kitap kullanımı ve erişilebilirliğinin önündeki maliyet, e- kitap formatları için standardizasyon eksikliği, dijital haklar yönetimi gibi engellere de kısaca değinmektedir.

“Customer-Based Collection Development: An Overview” adlı kitap literatürü hızlı değişen bir alanda olduğundan güncelliğini kaybetmiş gibi görülebilse de kitapta bulunan örnek olay çalışmaları kullanıcı ya da talep odaklı e-kitap sağlama konusuyla ilgilenen sağlama veya

koleksiyon geliştirme birimlerinde çalışan kütüphaneciler için yararlı bir kaynak olarak değerlendirilmektedir.

İzin ve Katkı Bildirimleri

Yazarlık Katkısı

Çalışma tek yazarlıdır.

Kaynakça

Esposito, J. J., Walker, K. ve Ehling, T. (2013). PDA and the university press: A report prepared for The Andrew W. Mellon Foundation. *Journal of Scholarly Publishing*, 44(3), 1-62. <https://doi.org/10.3138/jsp.44.3.011>

Yılmaz, D. ve Ünal, Y. (2020). E-kitaplar için koleksiyon geliştirmede farklı sağlama modellerinin etkisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 34(3), 432-457. <https://doi.org/10.24146/tk.759686>